

**ברכות ב. (המשנה) עד ג. (ש4)**

**ביאורי מושגים**

**מחוסר כפרה** - זב, זבה, מצורע ויולדת לא מסיימת את טומאתם עד שיביאו את קרבנם.

**טהרת אדם טמא** - ישנם שלושה שלבים משמעותיים לטהרת טמא:

1. הטבילה - עם הטבילה האדם מפסיק לטמא את מה שבו הוא נוגע. הוא מטמא רק תרומה וקודש - אדם זה מותר באכילת מעשר שני.
2. צאת הכוכבים - האדם לא מטמא כלום ומותר בתרומה. אם הוא מחוסר כפרה הוא עדיין אסור בקדשים.
3. הבאת הקרבן - מחוסר כיפורים שהביא את קרבנו נטהר סופית.

**משנה**

**זמן קריאת שמע של ערבית:**

**מ:** שעה בה נכנסים הכהנים לאכול בתרומתן.  
**עד:** ר' אליעזר: סוף השליש הראשון של הלילה.  
**חכמים:** חצות.  
**ר' גמליאל:** עלות השחר.

**ר' גמליאל:** עקרונית חכמים מודים שהזמן הוא עד עלות השחר.  
 חכמים הגבילו את הזמן לחצות מחשש לתקלה (אותה תקנה ניתקנה גם לגבי הקטר חלבים ואברים ולגבי הנאכלים ליום אחד שעקרונית זמנם כל הלילה).

**מניין שהלילה מתחיל בצאת הכוכבים:**  
**שנאמר:** 'והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה',  
**ונאמר:** 'ואנחנו עושים במלאכה... מעלות השחר עד צאת הכוכבים'.

הזמן שבו הכהנים נכנסים לאכול בתרומתן: **צאת הכוכבים**.

**שאלה:** מדוע נקטה המשנה את הזמן של הכהנים ולא את הזמן של צאת הכוכבים.  
**תשובה:** כדי לחדש שכהנים מותרים בצאת הכוכבים גם אם הם מחוסרי כפרה (עיין בביאור מושגים).

**הדעות השונות לגבי זמן קריאת שמע**

**הדעות לגבי זמן התחלת קריאת שמע:**

**זמנים התלויים בטבע - 'בשכבך' - הזמן שבו העולם מחשיך**

1. **ר"א:** כשקדש היום בערבי שבתות - שקיעת החמה.
2. **ר"מ (1):** כשהכהנים טובלים לאכול בתרומתן - סמוך מאוד לצה"כ.
3. **המשנה:** כשהכהנים נכנסים לאכול בתרומה - צה"כ.

**זמנים התלויים באנשים - בשכבך - הזמן בו אנשים הולכים לישון**

4. **ר"מ (2):** משעה שאנשים נכנסים לאכול בערב שבת.
5. **ר' חנינא:** משעה שהעני נכנס לאכול.
6. **ר' אחאי:** משעה שאנשים נכנסים לאכול את סעודתם.

**דעה נוספת לגבי זמן סיום קריאת שמע:**

עד שהעניים גומרים את סעודתם (זמן התלוי באנשים)

ר"מ סבר שבין השמשות הוא כהרף עין.

לכן זמן הטבילה (שחייב להיות לפני בין השמשות) הינו סמוך מאוד לצאת הרורח.

## ברכות ג. (ש 4) ד. (ש 2 מהסוף)

## ביאורי מושגים

ידי מלוכלכות בדם, שפיר ושליה - אישה שרואה דם צריכה לבדוק האם צבעו טמא או לא, אישה המפילה מין בשר צריכה לבדוק האם העובר היה בצורה של בן אנוש ואז היא טמאה טומאת לידה או לא.  
העיסוק בדברים אלו עלול לעורר גועל ודחיה והוא ודאי מבזה את העוסק בו בעיני בני המעמד הגבוה. דוד המלך לא נרתע מפעולות אלו למרות שהם פגעו בכבודו.

## משמרות הלילה

1. מספר המשמרות: רבי: 4, ר' נתן: 3.
2. סיום המשמרות: בסוף המשמרת הראשונה - חמור נוער.  
בסוף המשמרת השניה - כלבים נובחים.  
בסוף המשמרת השלישית - תינוק יונק ובני זוג משוחחים אחד עם השני.
3. משמעותם הרוחנית של המשמרות: כנגד כל משמרת בעולמנו יש משמרת בעולמות העליונים. כנגד סוף המשמרת שבעולמנו (חמור נוער וכו') - בסוף המשמרת שלמעלה שואג הקב"ה ומיצר על החורבן.

## ברייתא

3 דברים למד ר' יוסי מאליהו הנביא:

1. אין להיכנס לחורבה,
2. גם בדרך יש להתפלל,
3. המתפלל בדרך מתפלל תפילה קצרה.

3 נימוקים מדוע לא נכנסים לחורבה:

1. מפני הסכנה - טעם זה שייך רק בחורבה ישנה,
2. מפני החשד - טעם זה שייך רק בעיר ורק באדם בודד, או שני אנשים פרוצים,
3. מפני המזיקין - טעם זה שייך רק באדם בודד ובמקום ששכיחים בו מזיקים גם בזוג.

ר' יהושע בן לוי: 'ניתן לומר בפני המת רק דברים שהמת אמר'.

אפשרות א': ריב"ל התייחס רק לדברי תורה, דברי חול אפשר להגיד הכל.  
אפשרות ב': ריב"ל התייחס גם לדברי חול.

## גדולתו של דוד

- א. כל המלכים היו קמים מאוחר - דוד קם בחצות להתפלל לה'.
- ב. כל המלכים היו יושבים רק עם בני המעמד הגבוה ביותר - דוד ירד אל העם וטיפל בבעיות שלו.

האמוראים נחלקו מה דוד עשה לפני חצות:  
ר' זירא: הוא היה מנמנם.  
רב אשי: הוא היה לומד תורה.

## ברכות ד. (ש2 מהסוף) עד ו. (ש4)

## ביאורי מושגים

סמיכת גאולה לתפילה - האמוראים נחלקו האם יש לסמוך גאולה לתפילה. להלכה נפסק שיש לסמוך גאולה לתפילה. עם זאת אם אדם הגיע לבית הכנסת כשהציבור מתחילים שמונה עשרה יתחיל להתפלל עימם ורק אחר כך יקרא ק"ש.  
זאת כיוון שחשיבות תפילה בציבור עולה על חשיבות סמיכת גאולה לתפילה!  
(הלכה זאת תקפה כמובן רק אם אין באפשרותו להתפלל במניין מאוחר יותר)

## ברייתא

## ציטוט מהמשנה

חכמים: זמן קריאת שמע עד חצות.

מדוע שנו כאן את הדין של חיוב מיתה?

1. כיוון שיש כאן אונס שינה,
2. להפקיע מהחושבים שחיוב ערבית הינו רשות.

חכמים עשו סייג לדבריהם כדי שלא יהיה אדם אוכל קימעה ומנמנם לפני התפילה וחוטפתו שינה. וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה!

## טעם המח':

אפשרות א': סברא - גאולת הערב היא גאולה חלקית. האמוראים נחלקו האם גאולה זו נחשבת גאולה.

אפשרות ב': קרא - 'בשכבך ובקומך' - הוקש הבוקר לערב.

ר"י: כשם שבבוקר סומכים גאולה לתפילה כך גם בערב. ריב"ל: כשם שבבוקר ק"ש סמוכה לשינה כך גם בערב.

מהו סדר ק"ש ותפילת עמידה של ערבית:

ר' יוחנן: סומכים גאולה לתפילה - קודם ק"ש ואחרי זה תפילת עמידה.

ר' יהושע בן לוי: קודם תפילת עמידה ואחרי זה ק"ש.

קושיה על ר"י: בערב מוסיפים 'השכיבנו' אחרי ברכת הגאולה?

תשובה: 'השכיבנו' נחשבת המשך לברכת הגאולה (כך מצאנו ב"ה' שפתי תפתח').

ריב"ל: בנוסף לקריאת שמע שבבית הכנסת יש לקרוא שמע גם לפני השינה. ר' נחמן: ת"ח לא צריך. אביי: גם ת"ח צריך לומר לפחות פסוק אחד של רחמים.

כל הקורא קריאת שמע על המיטה - מזיקין עוזבים אותו.

## אימרותיו של ר' לוי בר חמא בשם ר"ל

1. לעולם ילחם האדם ביצר הרע, לא יכול לו - ילמד תורה, לא עזר - יקרא קריאת שמע, לא עזר - יזכיר לו יום המיתה.

2. התורה, הנביאים, הכתובים, המשנה והגמרא - כולם ניתנו למשה בהר סיני!

## ברייתא

ר' שמעון בר יוחאי:  
שלושה דברים ניתנו ביסורין:

1. ארץ ישראל.
2. התורה.
3. עולם הבא.

אם באים על אדם יסורים יבדוק:

1. האם חטא.
2. אם לא - האם ביטל תורה - יסורים של תורה.
3. אם לא - אלו ייסורין של אהבה - כדי להביאו לעולם הבא.

ר' יהודא אחיו של ר' סלא חסידא נענש  
כיוון שקיזז בגניבה ממי שגנב ממנו.

'הגונב מגנב טועם את טעם הגניבה'

אדם המתפלל עם חבירו לא יעזוב את  
המקום לפני שחבירו יסיים את התפילה.  
אם עזב - טורפים לו את תפילתו בפניו,  
אם נשאר - זוכה לברכות.

## ברכות ו. (ש) עד ז. (שו בבינוניות)

## ביאורי מושגים

מניין - למניין מצטרפים רק אנשים המחויבים להתפלל - לכן אונן (אדם שמת לו מת ועדיין לא נקבר) לא יכול להשלים מניין. גם נשים שלא מחויבות בתפילה - לא יכולות להשלים מניין.

## עקרונות הקשורים למיקום התפילה

השכינה שרויה גם בין 3 דיינים וגם בין חברותא של 2 לומדים ואפילו עם אדם בודד שלומד.

הייחוד של מניין הוא ששם ה' מגיע עוד לפני האנשים.

1. אין תפילה נשמעת אלא בבית הכנסת.

2. הקב"ה נמצא בבית הכנסת.

3. הקב"ה נמצא במניין של אנשים.

4. כל הקובע לו מקום קבוע לתפילתו - 'א-להי אברהם בעזרו'.

לשמוע אל הרינה ואל התפילה - במקום שבו שרים ומפייטים - שם נשמעת התפילה.

'א-להים ניצב בעדת אל' - השכינה שרויה בעדת אל. מהי 'עדת אל':  
1. בית כנסת.  
2. מניין מתפללים.

'וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם'.

מה יש בתפיליו של הבורא:

1. 'כי מי גוי גדול' ו'ומי גוי גדול'.
2. 'אשריך ישראל' ו'ומי כעמך ישראל'.
3. 'או הניסה א-לוהים'.
4. 'ולתתך עליון'.

מהי תפילתו של הבורא: 'שאכבוש כעסי וארחם על בני'.

1. ר' יצחק: 'נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו - זרוע עוזו אלו תפילין - מכאן שכביכול הקב"ה מניח תפילין!!!

2. ר' יוסי: ושמתים בבית תפילתי - מכאן שכביכול הקב"ה מתפלל!!!

## אזהרות הקשורות לתפילה

1. מי שרגיל לבוא כל יום לביהכנ"ס ולא הגיע - הקב"ה בודק בכבודו ובעצמו למה הוא לא בא ואם אין לו סיבה מוצדקת ה' לא יעזור לא.

2. אין לרוץ ביציאה מבית הכנסת.

3. אין להתפלל אחורי בית הכנסת אם הוא לא מכין את פניו כנגד בית הכנסת.

4. 'כרום זלות' - אין לזלזל בתפילה שהרי היא עומדת ברומו של עולם.

בכניסה לבית הכנסת לא רק שמותר לרוץ אלא שאף יש מצוה לעשות זאת!

1. מצוה לרוץ לדבר מצוה אפילו בשבת,
2. רוב הציבור מקבל את שכרו על הריצה לדרשה ולא על הדרשה עצמה - שהרי הם לא הבינו מה נאמר בה.

מקרים נוספים שבהם השכר בא על הדבר הצדדי כביכול:

1. השכר על שמיעת דרשת שבת הגדול - על ההידחקות בצפיפות.
2. השכר על שמועה ששכחנו - על המאמץ שהשקענו בהבנת הסוגיה.
3. השכר על בית אבלים - על השתיקה שלנו שם.
4. השכר על תענית - על צדקה שהבאנו בתענית.
5. השכר על הספד - התעוררות הציבור לבכי וצער.
6. השכר על שמחת חתן - ששימחו את החתן בדברים.

לעולם יהא אדם זהיר:

1. בתפילת המנחה - שהרי אליהו נענה בה.
2. בתפילת ערבית - שנאמר: 'תיכון תפילתי קטורת לפניך משאת פניי מנחת ערב'.
3. בתפילת שחרית - שנאמר: 'ה' בקר תשמע קולי, בקר אערך אליך ואצפה'.

אזהרות שונות:

1. כל הנהנה מסעודת חתן ולא משמחו - עובר בחמישה קולות, והמשמחו זוכה לתורה שניתנה בחמישה קולות וכן כאילו הקריב תודה ובנה חורבה מחורבות ירושלים!
2. כל שאינו מחזיר שלום לחבריו נקרא גזלן! שנאמר: 'ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם'.
3. כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל 'יראת שמים' ומי שיש בו יראת שמים - דבריו נשמעים.
4. לעולם אל תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי אלישע כהו גדול בירך את הבורא כביכול.